

Fler möjligheter till ökat välbefinnande

Slutbetänkande av Produktivitetskommissionen

Stockholm 2025

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2025:96

1 Sammanfattande analys och inriktning

1.1 Inledning

Under en period på cirka tio år med start vid mitten av 1980-talet genomfördes en rad strukturella reformer i Sverige. Reformerna berörde bl.a. det finansiella systemet, skattesystemet, pensions-systemet och finans- och budgetpolitiken. Regleringar lättades upp på flera områden, som t.ex. kredit- och valutamarknaden, inom transportsektorn, på telekomområdet och ett antal andra produkt-marknader. Konkurrenslagstiftningen skärptes och flytande växelkurs, inflationsmål och självständighet för Riksbanken infördes. Därtill blev Sverige medlem i EU.

Åtgärderna genomfördes mot bakgrund av en period med låg genomsnittlig produktivitetstillväxt i Sverige på 1970- och 1980-talet, både jämfört med tidigare decennier och jämfört med andra länder under motsvarande period. Åtgärderna motiverades till stora delar även av den inhemska finanskrisen i början av 1990-talet.

Flera av reformerna baserades på förslag från Produktivitets-delegationen (SOU 1991:82) och Ekonomikommissionen (SOU 1993:16, även kallad Lindbeckkommissionen). Dessa utredningar arbetade utifrån en problembild som väsentligen skiljer sig från dagens situation. Även om Sverige på 1980-talet hade en betydande varuhandel med utlandet var vi i andra aspekter betydligt mindre integrerade med omvärlden. Vi stod utanför EU och den svenska ekonomin hade större inslag av offentlig produktion och statlig inblandning än många andra OECD-länder. Utredningarna konstaterade att betydande reformer behövdes för att få fart både på produktivitetstillväxten och antalet arbetade timmar i ekonomin.

Mycket inspiration gick vid den tiden att hämta från länder där mer marknadsbaserade system hade skapat förutsättningar för en

starkare ekonomisk utveckling. Produktivitsdelegationen 1991 föreslog en bred strategi med fokus på ökat omvandlingstryck genom förbättrad konkurrens och ökad internationalisering samt starkare drivkrafter för arbete och utbildning, sparande och investeringar. Flera av de förslagen genomfördes och Sverige kom där- efter att i ökad utsträckning likna andra OECD-länder. Reformerna bidrog till den höga produktivitetstillväxten i Sverige under perioden 1995 till finanskrisen 2008–2009.¹

Ett nytt läge

Produktivitskommissionen delar den gängse bilden att reformerna på 1980- och 1990-talet var nödvändiga och avgörande för Sveriges därpå starka produktivitetstillväxt. De principer som låg bakom reformerna bör fortsatt värnas.

Sedan den globala finanskrisen 2008–2009 har produktivits- tillväxten emellertid legat på en betydligt lägre genomsnittlig nivå än åren före. Det är en situation som Sverige delar med många andra OECD-länder (se nedan och i delbetänkandet SOU 2024:29). En skillnad mot i början av 1990-talet är dock att Sverige nu inte på samma sätt sticker ut på systemnivå jämfört med andra OECD-länder. Möjligheten att ta efter andra framgångsrika länders system och strukturella reformer är således mindre i dag än vad den var då. I stället krävs en genomgripande analys av alla områden med betydelse för produktiviteten.

Ekonomi och samhället är i ständig förändring och nya reform- behov uppstår successivt. På vissa områden är det omvärldsutveck- lingen som kan sägas hinna i kapp och kanske förbi de offentliga strukturerna, vilka då måste anpassas. På andra håll kan man konstatera att systemen inte fått avsedda effekter, eftersom de inte varit tillräckligt väl konstruerade från början. Brister i utformningen måste åtgärdas för att skapa långsiktig hållbarhet. Ibland kan dagens utmaningar ha uppstått som en kombination av dessa båda fenomen. I avsnitt 1.3 nedan beskrivs ett antal av dagens ekonomiska och samhälleliga utmaningar.

¹ Se Produktivitskommissionens delbetänkande, SOU 2024:29.

1.2 Produktivitetstillväxtens drivkrafter och utveckling

Som bakgrund till Produktivitetskommissionens inriktning och förslag följer här en genomgång av produktivitetstillväxtens drivkrafter och utveckling. Det är en sammanfattning och delvis komplettering av den längre redogörelse som gjordes i Produktivitetskommissionens delbetänkande (SOU 2024:29).

Det finns flera mått på produktivitet. Det vanligaste är *arbetsproduktivitet*, vilket också är det mått som Produktivitetskommissionen i enlighet med direktiven utgår från. Arbetsproduktivitet definieras i regel som bruttonationalprodukt (BNP) per arbetad timme eller förädlingsvärde per arbetad timme. En ekonomis samlade BNP kan i sin tur definieras som arbetsproduktiviteten per timme multiplicerad med det totala antalet arbetade timmar. Av de två komponenterna timmar och produktivitet är produktiviteten den absolut viktigaste för ett lands välståndsutveckling.²

Produktivitetstillväxten har varit den drivande faktorn bakom Sveriges BNP-tillväxt sedan flera decennier tillbaka, och styr på sikt hur reallönerna utvecklas. En högre produktivitet möjliggör ett högre välstånd vid ett givet antal arbetade timmar eller ett minskat antal timmar vid en given nivå på välståndet. På så sätt kan produktivitetstillväxt kompensera för att andelen av befolkningen i arbetsför ålder sjunker, en utveckling som förväntas utifrån den demografiska trenden. En högre produktivitetstillväxt kan även innebära ett mer effektivt utnyttjande av exempelvis naturresurser.

En grundläggande drivkraft bakom produktivitetstillväxt är strukturuomvandling, dvs. att ekonomins resurser ständigt flyttar till mer produktiva företag som har eller använder nya bättre idéer och innovationer för produkter, tjänster eller verksamheter. Flera faktorer är viktiga för att den processen ska fortgå effektivt. En del av dessa kan företagen i relativt stor utsträckning påverka själva, t.ex. hur produktionsprocessen ska se ut och vilken typ av arbetskraft, maskiner eller annan teknik som ska användas i produktionen. Hit hör även kvaliteten på företagsledning, organisation och strategier.

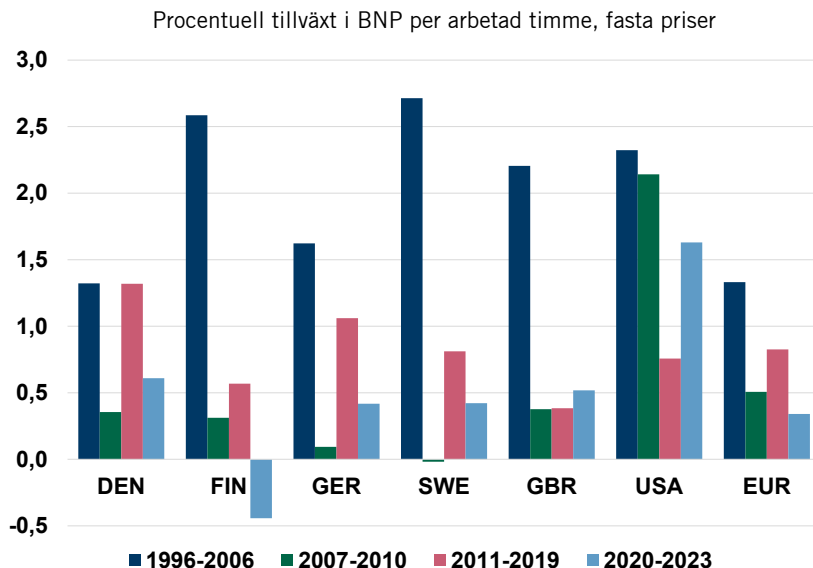
Exempel på faktorer som företagen inte själva kan påverka, men som är av vikt för hur de agerar och för vilka företag som ökar respektive minskar sin produktivitet, är informella och formella

² Se en mer utförlig genomgång och diskussion i delbetänkandet (SOU 2024:29).

institutioner och regler, såsom arbetsmarknads- och konkurrens- lagstiftning och ramvillkor för entreprenörskap och risktagande. Även tillgången till kapital och arbetskraft i företagets olika utvecklingsskeden hör till denna kategori. En hög nivå av tillit kan också minska transaktionskostnaderna i ekonomin och därmed bidra till en mer effektiv allokering av olika typer av resurser. Även öppenhet mot omvärlden i termer av handel och investeringar är en viktig faktor.

Figur 1.1 nedan visar den genomsnittliga årliga produktivitetstillväxten i Sverige, ett antal andra länder samt euroområdet under olika tidsperioder. Av figuren framgår att samtliga länder utom Danmark hade en högre tillväxt före finanskrisen än efter. Före finanskrisen (1996–2006) hade Sverige högst tillväxt av länderna i figuren. I den tidsperiod som inkluderar finanskrisen (2007–2010) minskade produktivitetstillväxten betydligt i samtliga länder i figuren utom i USA, där den återhämtade sig snabbare än i de andra länderna. De andra ländernas återhämtning skedde till större del i tidsperioden efter finanskrisen men före utbrottet av covid-19-pandemin (2011–2019), vilket sannolikt bidrar till att USA:s genomsnittliga produktivitetstillväxt är relativt sett lägre i den perioden. De senaste årens (2020–2023) produktivetsutveckling är lägre än i föregående period i samtliga länder, fränsett USA och Storbritannien. Perioden präglas av pandemin och den påföljande återhämtningen, energikrisen 2022 och en avtagande konjunktur under den senare delen av perioden. Det gör det är svårt att baserat på dessa data dra slutsatser om den långsiktiga produktivitetstillväxten.

Figur 1.1 Genomsnittlig årlig tillväxt i arbetsproduktivitet under olika tidsperioder

Anm.: OECD har uppskattat värden för USA 1996 och 1997. För Tyskland har OECD angett preliminära värden 2021–2023. EUR avser Euroområdet (20 länder).

Källa: OECD Productivity Database, egna beräkningar.

1.3 Möjligheter och utmaningar i dagens ekonomi

Sedan början av 1990-talet med Produktivitsdelegationen och Lindbeckkommissionen har ekonomin förändrats på flera sätt som påverkar förutsättningarna för produktivitetstillväxt. Vissa av de faktorer som påverkar produktivitetstillväxten är globala medan andra är mer specifika för Sverige. En global faktor som diskuterades i Produktivitskommissionens delbetänkande (SOU 2024:29) är den ökande betydelsen av *immateriellt kapital*. Som också diskuterades i delbetänkandet bedöms denna utveckling medföra ett ökat förändringstryck på vissa institutioner, exempelvis konkurrens och beskattning, i syfte att förbättra förutsättningarna för produktivitetstillväxt.

Vidare har sektors- och branschsammanställningen i ekonomin förändrats sedan 1990-talet. *Tjänstesektorn* har ökat i betydelse i förhållande till andra sektorer, som tillverkningsindustrin, både i den inhemska ekonomin och i den internationella handeln. Utveck-

lingen verkar generellt sett följa inkomstutvecklingen, så till vida att rikare länder konsumerar mer tjänster. Även *digitaliseringen* har bidragit till förändringarna, exempelvis genom att fler delar av produktionskedjan nu köps in som tjänster som också handlas över större avstånd. Den förändrade branschstrukturen i ekonomin påkallar ett skifte av fokus bort från industrin och mot tjänster när förutsättningarna för produktivitet och välbefinnande studeras.

Ett ytterligare skifte sker med framväxten av en annan global företeelse som förväntas få stor betydelse för produktivitetens utvecklingen även i tjänstesektorn, nämligen *artificiell intelligens* (AI). Utvecklingen förväntas leda till en betydande strukturomvandling i ekonomin, vilket skapar ett förändringstryck på rådande institutionella förhållanden för att kunna realisera AI:s framtida produktivitetspotential. Det finns stor potential i digitaliseringen och utvecklingen av AI-verktyg för att höja produktiviteten både i det privata näringslivet och den offentliga sektorn och därmed kompensera för ett minskat antal arbetade timmar när andelen personer i arbetsför ålder minskar.

Globaliseringen med internationell handel samt arbetskraft och kapital som rör sig över landsgränser har varit viktig för den globala produktivitets- och välbefinnandens utvecklingen. Globaliseringen har fört med sig ökade möjligheter till specialisering, spridning av ny teknik och idéer över landsgränserna samt ökade möjligheter att utveckla och kommersialisera innovationer genom bättre tillgång till arbetskraft och kapital. Sedan finanskrisen verkar globaliseringstakten ha avtagit. Utvecklingen ser inte heller ut att vända de närmaste åren; snarare tyder mycket på att världen går mot minskad globalisering. En utmaning framöver bedöms vara att hitta rätt balans mellan specialisering och effektivitet å ena sidan och resiliens och säkerhet å den andra.

Miljö- och klimatfrågor sätter fokus på hur politiken kan åstadkomma produktionsförändringar för att minska de negativa effekterna på miljö och klimat samt möjliggöra den tekniska utvecklingen som krävs för en fossilfri ekonomi. Fortsatt tillgång till naturkapital, såsom ekosystemtjänster i form av t.ex. biodiversitet, ren luft och vatten, är grundläggande för produktivitet och tillväxt. I delbetänkandet beskrivs hur produktivitetens utvecklingen kan ha överskattats historiskt, eftersom kostnader för förbrukade insatsvaror och klimat- och miljöpåverkan inte beaktats i tillräcklig utsträckning.

Frågorna har även gett upphov till en ny debatt kring industripolitik i både USA och Europa. Den *nya industripolitiken* är en utmaning för den globala produktivitetens utvecklingen, eftersom ökad användning av riktade statliga stöd riskerar att leda till snedvridningar i resursallokeringen och därmed lägre produktivitet.

En fråga relaterad till klimatet är *energisystemets* utveckling med fokus på fossilfri energitillförsel. Energitillgången är viktig för var olika investeringar görs samt för det tekniksprång som förväntas till följd av utvecklingen och användningen av AI-verktyg. Även om Sverige har ett gott utgångsläge är omställningen av energisystemet fortsatt en utmaning.

En annan internationell trend är ökande administrativa kostnader för företagen. Ursprunget till de kostnaderna är *ökad regelbörda, komplexitet i regelverk, ökade rapporteringskrav och omfattande tillståndsprocesser*. Området diskuterades utförligt i delbetänkandet (SOU 2024:29). Även om regleringar är nödvändiga och tydliga regler kan underlätta innovation på nya områden, riskerar otydliga och komplexa regelverk, liksom onödigt långdragna tillståndsprocesser, att hindra innovation och implementering av ny teknik. Utvecklingen kan dessutom leda till minskad företagsdynamik och entreprenörskap, eftersom små företag generellt sett har svårare att hantera komplexitet och administrativa kostnader. Varierande implementering av EU-direktiv i olika medlemsländer leder också till att det blir svårare för företag att dra nytta av storleken på EU:s inre marknad, vilket kan hämma innovation och företagsexpansion inom unionen.

En annan utveckling i både Sverige och omvärlden är den ökande betydelsen av *offentliga upphandlingar*. Syftet med offentliga upphandlingar är att öka transparensen, konkurrensen, kvaliteten och effektiviteten i leveransen av de varor och tjänster som den offentliga sektorn behöver men inte producerar själv. I ett europeiskt perspektiv ska upphandlingarna dessutom stärka en gemensam marknad genom att vara öppna för leverantörer inom hela EU. Det finns flera utmaningar med systemen, bl.a. kostnader till följd av överprövningar, krångliga och byråkratiska processer och brist på uppföljning. I och med den stora omfattningen av upphandlade varor och tjänster finns betydande potential till besparingar genom förbättringar av systemet.

En bekymmersam utveckling i Sverige är den påtagliga förekomsten av *kriminalitet*, *välfärdskriminalitet* och *organiserad brottslighet*. Den bedöms utgöra en betydande utmaning för Sveriges framtida produktivitetstillväxt, bl.a. eftersom kriminalitet kan försämra den kreativa förstörelseprocessen, skada sund konkurrens och seriöst företagande, påverka tilliten i samhället negativt, samt försämra effektiviteten i de offentligt finansierade välfärdstjänsterna.

En annan delvis Sverigespecifik utveckling rör systemen med *privata utförare av välfärdstjänster* i syfte att konkurrensutsätta och därmed effektivisera offentligfinansierade verksamheter. Resultaten av konkurrensutsättningen varierar mycket beroende på område. Utmaningar för beslutsfattarna är att styra de privata aktörernas verksamhet mot de målsättningar som gäller för den offentliga verksamheten samt säkerställa att produktivitetstillväxten stimuleras genom en kreativ förstörelseprocess där utförare med väl fungerande organisationsmodeller och innovativ förmåga kan växa.

Ytterligare en utmaning som Sverige brottas med är *bostadsmarknaden*, där regleringsmisslyckanden och skattesystemet bedöms hämma produktivitetstillväxten i byggsektorn och dynamiken på bostadsmarknaden. Att hyresregleringen leder till ett ineffektivt utnyttjande av bostadsbeståndet är väl känt och något som bl.a. även Lindbeckkommissionen uppmärksammat.

Slutligen kan det ökade fokuset på *geopolitik*, *beredskap* och *upprustningen av försvaret* innebära en ny utmaning för den ekonomiska politiken och produktivitetstillväxten. Skiftet av fokus bedöms kunna ha en påverkan på förutsättningarna för produktivitetstillväxten bl.a. via finans- och budgetpolitiken och via olika säkerhetspolitiskt motiverade begränsningar, t.ex. vad gäller internationell handel, investeringar och kompetensförsörjning. Produktivitetsskärpningen behandlar inte dessa frågor särskilt, men bedömer att de förslag som kommissionen lägger bör genomföras även mot bakgrund av denna utveckling. I grunden innebär ökad ekonomisk tillväxt också ökade möjligheter att hantera dessa frågor.

1.4 Inriktning och förslag

1.4.1 Generella slutsatser

Produktivitetskommissionen bedömer sammantaget att förutsättningarna för produktivitetstillväxt är jämförelsevis goda i Sverige. Ekonomin som helhet bedöms vara relativt dynamisk, vilket främjar den kreativa förstörelse som är nödvändig för en långsiktigt hög produktivitetstillväxt. Samtidigt bedömer Produktivitetskommissionen att det finns potential till förbättring på flera områden. Kommissionens slutsatser följer av analyser utifrån de fundamentala drivkrafterna för produktivitetstillväxt som beskrivits i tidigare avsnitt och i delbetänkandet. Det handlar om väl fungerande konkurrens och marknader, internationalisering, tillgång till kapital och arbetskraft, flexibilitet och omställningsförmåga. För offentlig sektor lyfts särskilt vikten av fokus på kärnverksamheten, men också förmågan att på ett bättre sätt ta tillvara de möjligheter som konkurrensutsättning av offentlig verksamhet kan medföra.

Produktivitetskommissionen bedömer att en inriktning med dessa förtecken skapar goda förutsättningar för en hög långsiktig produktivitetstillväxt och därmed ökat framtida välbstånd. Som konstateras i Produktivitetskommissionens delbetänkande (SOU 2024:29) liksom i flera motsvarande analyser i andra länder (se Pilat, 2023, för en sammanställning) råder det bred enighet om att ökad produktivitetstillväxt inte uppnås genom en eller ett fåtal specifika åtgärder på utvalda områden. Det handlar i stället om att arbeta brett och kontinuerligt identifiera och tillgodose reformbehov inom olika samhällsområden. Produktivitetskommissionen bedömer att detta är än mer giltigt för Sverige i dag än vad som var fallet på 1990-talet, då Sveriges ekonomi i högre grad skiljde sig från omvärlden.

Ekonomisk frihet och konkurrens

En central utgångspunkt för Produktivitetskommissionen är att produktivitetsutveckling primärt drivs av konkurrens och omvandlingstryck på effektiva marknader. För att främja produktivitetsutvecklingen bör politiken således säkerställa att marknadsmekanismerna får verka så effektivt som möjligt. Det handlar bl.a. om

att undanröja hinder och förenkla regler, främja tillgången till arbetskraft genom välfungerande utbildningssystem och arbetsmarknad liksom tillgången till kapital genom välfungerande kapitalmarknader. Sveriges välutvecklade aktie- och riskkapitalmarknader har varit centrala för vår produktivitetstillväxt. Ambitionen bör vara att utforma statliga system, skattevillkor och institutioner så neutralt som möjligt och undvika bransch- och företagsspecifika stöd. Den avgörande betydelsen av konkurrens, äganderätt, drivkrafter och incitament för produktivitetstillväxt har lyfts många gånger förr men förtjänar att slås fast igen.

Internationalisering och öppenhet för omvärlden

Ökad internationalisering var en starkt bidragande orsak till Sveriges goda produktivitetsutveckling från mitten av 1990-talet. Ett par viktiga milstolpar var EU-medlemskapet och avregleringen av valuta- och kapitalmarknaderna. Sverige är och bör fortsätta att vara ett land som är öppet inför omvärlden. En hög och stigande produktivitet kan inte uppnås på ett hållbart sätt genom handelshinder och selektiv industripolitik. Svenska företag behöver tillgång till internationella marknader för att sälja sina produkter, utbyta idéer och hitta högkvalificerad arbetskraft. Frihandel och internationell konkurrens är viktiga grundpelare som Sverige bör hålla fast vid, också när omvärlden delvis rör sig i motsatt riktning.

Flexibilitet och omställningsförmåga

Sverige har historiskt på ett framgångsrikt sätt kombinerat en produktivetsdrivande strukturomvandlingspolitik med en god omställningsförmåga och sociala skyddsnät. En internationellt sett hög tillit, samförståndsanda och konstruktiva parter på arbetsmarknaden har i detta sammanhang varit en tillgång som bör värnas även framöver. Grundtrygghet via socialförsäkringssystem och en hög ambition vad gäller tillgång till både utbildning och omställningsmöjligheter är viktiga komponenter som, om de fungerar effektivt, skapar förutsättningar och acceptans för en snabb strukturomvandling.

Fokus på kärnverksamheten i offentlig sektor

Den offentliga verksamhetens arbete och resultat är av stor betydelse för produktiviteten i ekonomin. Faktorer som väl fungerande utbildningssystem, grundläggande infrastruktur och energiförsörjning, forskning, offentlig service samt lag och ordning är centrala förutsättningar för en dynamisk marknadsekonomi. Detsamma gäller stabila offentliga finanser och tydlighet i den ekonomiska politiken. Sammantaget bör den offentliga sektorns viktigaste uppgift ur produktivitetssynpunkt vara att garantera de institutioner som är nödvändiga för att marknadsekonomi ska kunna fungera effektivt.

Det är samtidigt viktigt att poängtera att flera av de verksamheter som offentlig sektor finansierar och driver ofta har annorlunda förutsättningar jämfört med den privata marknaden. Produktivitetskommissionen bedömer att beslutsfattarna i flera fall har underskattat riskerna med marknadsutsättning av offentligt finansierade välfärdstjänster och svårigheten att åstadkomma de kontroller och regelverk som krävs för att systemen ska fungera väl och för att utestänga kriminella och oseriösa aktörer. Det måste säkerställas att det offentliga har tillräckliga verktyg för att tillse att aktörerna agerar i linje med samhällsnyttan. Produktivitetskommissionen lyfter därför behovet av att tydligare reglera villkoren för privata aktörer inom välfärden. Det är även viktigt för att hushålla med skattebetalarnas pengar.

För att offentlig verksamhet ska fungera effektivt och med hög produktivitet är det nödvändigt med tydliga målsättningar. Kommissionen uppmärksammar risken för perspektivträngsel, dvs. att verksamheter inom offentlig sektor blir splittrade när man förväntas lösa alltför många olika typer av utmaningar och uppgifter parallellt, vid sidan av huvuduppgiften. Kommissionen ser ett starkt behov av att åter fokusera på kärnverksamheten, inte minst för att begränsa den ökande och kostsamma administrationen som följer av rapporteringskrav och liknande.

Vårda, utveckla och fokusera

Många delar av den svenska ekonomin fungerar väl och bidrar positivt till produktivitetstillväxten. Samtidigt är det viktigt att ständigt arbeta med förbättringar. Även om de viktigaste faktorerna bakom den sämre produktivitetstillväxten sedan finanskrisen sannolikt är av global karaktär, tyder allt på att landspecifika faktorer, såsom institutioner och regelverk, är fortsatt viktiga för produktivtetsutvecklingen. Därmed finns det en potential att genom nationella politiska beslut och ställningstaganden åstadkomma en upp-
växling av produktivitetstillväxten. Produktivitetskommissionens förslag syftar till detta.

Den generella inriktningen i förslagen handlar om att vårda och utveckla de institutioner och system som historiskt har bidragit till Sveriges välbefinnande samt att fokusera på kärnverksamheten i det offentliga åtagandet. Kommissionen föreslår ett tydligare fokus på evidensbaserat beslutsfattande och lyfter i delbetänkandet behovet av att stärka reformkapaciteten i Regeringskansliet. Även om många förslag har en mer systemvårdande karaktär krävs på vissa områden större förändringar för att säkerställa goda förutsättningar för produktivitetstillväxt och därmed ökat välbefinnande.

Vikten av långsiktighet samt tydlig rollfördelning och styrning

Produktivtetskommissionens förslag är i första hand inriktade på strukturella och långsiktiga åtgärder. Förslagen är främst avsedda att påverka ekonomins utbudssida i syfte att förbättra dess funktionssätt. De handlar således inte om stabiliseringspolitik och efterfrågestimulanser, även om sådana åtgärder kan samspela med och påverka de långsiktiga strukturerna. Särskilda krisstöd på arbetsmarknaden är ett exempel på det sistnämnda.

I delbetänkandet slogs också fast att offentliga åtgärder bör utformas utifrån tydliga principer om vem som bör göra vad, i både ekonomin i stort och i förvaltningen, dvs. en tydlig rollfördelning. En fundamental aspekt av detta är gränsen för det offentliga åtagandet i förhållande till marknaden. Ett analytiskt ramverk baserat på de grundläggande teorierna om marknads- och regleringsmisslyckanden löper som en röd tråd genom kommissionens arbete. Ibland behövs politiska interventioner för att korrigera marknadsmisslyckanden,

men detta måste ske utan att det skapas s.k. reglerings- eller politik-misslyckanden, som innebär att ingreppen gör mer skada än nytta (se kapitel 3 i delbetänkandet).

Det krävs även tydlighet och ett principiellt förhållningssätt gällande rollfördelningen mellan stat, region och kommun. Likaså bör man noga beakta den grundläggande ansvarsfördelningen inom staten, mellan t.ex. Regeringskansliet och myndigheterna, samt mellan den nationella nivån och EU-nivån. På vissa områden, t.ex. i frågor om kompetensutveckling och livslångt lärande, blir det nödvändigt att beakta rollfördelningen mellan individ, arbetsmarknadens parter och det offentliga. Otydlig rollfördelning och styrning utifrån ett förvaltningspolitiskt perspektiv försvårar ansvarsutkrävande, skapar onödiga kostnader och försämrar förutsättningarna för god produktivitetsutveckling i både näringsliv och offentlig sektor.

Risken för s.k. perspektivträngsel som nämns ovan gäller inte bara offentlig sektor utan även andra områden som är föremål för politiska åtgärder. Det finns flera exempel där beslutsfattare försöker lösa en rad olika problem och tillgodose flera intressen genom ett och samma verktyg eller verksamhet. Det kan t.ex. handla om att ett monetärt stöd till företag motiveras med både närings-, regional-, innovations- och miljöpolitiska argument. Eller att företag och institutioner ska rapportera till EU eller svenska myndigheter utifrån en rad olika perspektiv. Även om vart och ett av rapporteringskraven har ett till synes gott syfte, riskerar helheten att leda till otydlighet i styrningen, minskad effektivitet, mindre resurser till kärnverksamheten och därmed till lägre produktivitet.

1.4.2 Delbetänkandet (SOU 2024:29) – sammanfattning av inriktning och förslag

I delbetänkandet behandlades ett antal av de områden som kommissionen bedömer som relevanta för att stärka produktivitetstillväxten. Ett särskilt fokus låg på den växande regelbördan, inklusive dess tillämpning i bl.a. tillståndprocesser och inom byggsektorn. Flera områden var sådana som tydligt ligger inom ramen för det offentliga åtagandet, men där det uppstått regleringsmisslyckanden p.g.a. överreglering kombinerat med att beslutsfattare på olika nivåer inte i tillräcklig utsträckning beaktat den bredare samhälls-

nyttan. Vissa förslag berörde hur det offentliga åtagandet utövas, dvs. vad som sker i mötet mellan det offentliga och samhället i övrigt, vilket kan ha stor påverkan på produktivitetstillväxten. Nedan följer en sammanfattning av förslagen.

Produktivitetskommissionen konstaterade inledningsvis att det *finanspolitiska ramverket* i Sverige bidrar till goda förutsättningar för produktivitetstillväxt. Välskötta offentliga finanser och låg offentlig skuldsättning ger en buffert för att hantera kriser, vilket främjar kontinuitet och stabilitet i finanspolitik och skattenivåer. Det bidrar positivt till investeringsklimatet. Ramverket skapar även ett effektiviseringsstryck för den offentliga sektorns förvaltning och tvingar fram kontinuerliga prioriteringar i statens budget.

Beträffande *regelbörda och förenkling* konstaterade Produktivitetskommissionen att de regelverk som omgärdar inte minst näringslivets verksamhet är omfattande och kan orsaka onödiga kostnader om de är oproportionerligt komplexa eller dåligt anpassade till verkligheten. De kan utgöra hinder för innovation och användning av ny teknik, vilket hämmar produktivitetstillväxten. Kommissionen betonade vikten av breda samhällsekonomiska konsekvensanalyser innan beslut om nya regler fattas samt att alla lagar, förordningar och föreskrifter måste följas upp och utvärderas. Delbetänkandet innehåller även förslag om minskade rapporteringskrav och kortare handläggningstider.

Kommissionen lade även ett antal förslag med syfte att skapa snabba, förutsägbara, enhetliga, stabila och rättssäkra *tillståndprocesser*. Sådana är av stor betydelse för företagets möjligheter att investera och förändra verksamheten på ett sätt som bidrar till ekonomins dynamik och produktivitetstillväxt. Samhällsekonomiska helhetsbedömningar och att staten agerar samordnat och enhetligt är synnerligen viktigt.

Ett område som är särskilt tyngt av regelbörda och präglat av dålig produktivitetstillväxt är *byggsektorn*. Goda förutsättningar för byggande har betydelse för regionala arbetsmarknaders funktions sätt, vilket i sin tur påverkar produktivitetstillväxten. Byggsektorn utgör i sig även en väsentlig del av Sveriges BNP. I delbetänkandet konstaterade Produktivitetskommissionen att regleringsmisslyckanden och skattesystemet hämmar produktivitetstillväxten i byggsektorn och dynamiken på bostadsmarknaden. Kommissionen lämnade därför en mängd förslag med huvudsyftet att förenkla

byggregler, säkerställa en enhetlig tillämpning av dessa samt skapa en mer effektiv planprocess och en samhällsekonomiskt rationell fysisk planering.

Produktivitetskommissionen lade även ett antal förslag rörande *transportinfrastruktur*, vilket är en viktig drivkraft för ekonomisk utveckling. Även här lyftes vikten av att låta prioriteringarna styras av samhällsekonomisk nytta för att öka tillgängligheten och produktiviteten. Konkret innebär det ett ökat fokus på underhåll och reinvesteringar framför att anlägga helt nya banor och vägar. Därtill presenterades förslag för att öka effektiviteten i den statliga förvaltningen på området samt för att stärka ansvarsutkrävandet.

Utbildningssystemets kvalitet är avgörande för ett lands produktivtetsutveckling. Kommissionen lämnade i delbetänkandet ett antal förslag för bl.a. ökad likvärdighet i betygssystemet, att fler ska ges möjlighet läsa på ett gymnasialt yrkesprogram, stärkt insyn i friskolor samt fler tidiga insatser. Därtill föreslog kommissionen ökade frihetsgrader för lärosätena att utforma behörighetskrav, en mer arbetsmarknadsanpassad resurstilldelning i den högre utbildningen och åtgärder för en förbättrad genomströmning.

Delbetänkandet innehåller även ett övergripande kapitel om *offentlig sektor*, dess betydelse för ekonomins samlade produktivitet samt de särskilda utmaningar som finns vad gäller produktivitetstillväxt i sektorn som sådan. Ett antal förslag rörande bl.a. policyutveckling, ökad försöksverksamhet och särskilda utgiftsöversyner presenterades. Fler aspekter av de offentligt finansierade verksamheterna behandlas i detta slutbetänkande.

I ett kapitel om *kommunsektorn* lade Produktivitetskommissionen förslag om ett kommunal- och regionalekonomiskt råd som genom jämförelser och stöd ska bidra till ökat lärande och effektivitet. Kommuners och regioners agerande och produktion har stor betydelse för produktiviteten i näringslivet samtidigt som deras verksamheter i sig utgör en väsentlig del av Sveriges ekonomi. Kommissionen lämnade också förslag som syftar till att förbättra den statliga finansiella styrningen av kommunsektorn, främst genom en mer rationell användning av riktade statsbidrag. Kommunfrågorna återkommer i detta slutbetänkande.

Delbetänkandet innehåller även ett resonemang om *skattesystemet* utifrån ett produktivitetsspektiv. En internationell jämförelse av skatteuttaget och dess sammansättning visar att Sverige dels har en

relativt hög skattekvot, dels lägger jämförelsevis stor vikt vid potentiellt snedvridande skatter, såsom skatter relaterade till arbete. Samtidigt är skatteuttaget på fastigheter, som anses vara mindre snedvridande, relativt sett lågt. En slutsats är att ett skifte av skatteuttaget från arbetsinkomstrelaterade skattebaser till mindre rörliga baser, som fastigheter, skulle öka den samhällsekonomiska effektiviteten i skatteuttaget och därmed tillväxten. Kommissionen gjorde bedömningen att den högsta marginalskatten på höga inkomster bör sänkas. Vidare resonerade kommissionen bl.a. kring behovet av förenklingar och färre undantag, en mindre snedvridande företagsbeskattning, förmånligare personaloptioner, ett förbättrat FoU-avdrag, en översyn av mervärdesskatten samt eventuellt sänkt skatt på lägre inkomster.

1.4.3 Slutbetänkandet – sammanfattning av inriktning och förslag

Teknisk utveckling, forskning och innovation

Teknisk utveckling och innovation är de främsta drivkrafterna bakom den långsiktiga produktivitetens utvecklingen i ekonomin. Viktiga faktorer är bl.a. investeringar i FoU, spridning av kunskap och innovation, goda förutsättningar för innovativt entreprenörskap och en god företagsdynamik.

Produktivitetskommissionens bedömning är att Sverige presterar relativt bra på dessa områden och att det inte behövs någon radikal omläggning av politiken. Det som fungerar bra i dag bör därmed bevaras och det som fungerar mindre bra bör justeras.

Produktivitetskommissionen anser att politiken bör fokusera på de bredare ramvillkoren för innovativ verksamhet och inte på selektiva stöd till särskilda företag, branscher eller teknikområden. Till de ramvillkor som bedöms kunna förbättras hör bl.a. forskningen som utförs i offentlig regi, kopplingarna mellan näringsliv och akademi så att företagen kan dra nytta av forskningen samt företagens kompetensförsörjning. Åtgärder bör gå i riktning mot att öka kvaliteten på den offentligt finansierade forskningen och att uppmuntra mer banbrytande forskning. Därtill bör rörligheten mellan akademi och näringsliv öka och Sverige bör bli bättre på att ta tillvara den kunskap som utländska studenter kan bidra med till

svenska företag. Även förutsättningarna för entreprenörskap, både kopplat till forskningsresultat och i stort, kan förbättras i flera delar.

Digitalisering och AI

Den digitala revolutionen har på djupet förändrat hur ekonomier fungerar och hur värde skapas i både privata och offentliga organisationer. Det senaste steget i utvecklingen är framväxten av verktyg baserade på artificiell intelligens (AI). Den pågående digitaliseringen och införandet av AI-teknik gör att Sverige liksom omvärlden står inför en omfattande strukturomvandling, vilket aktualiserar frågan om vilken roll staten bör ha. Produktivitetskommissionen gör även här bedömningen att staten bör fokusera på att skapa goda ramvillkor. Dels för att individer, organisationer och företag ska kunna använda ny teknik i arbetet, dels för att underlätta framväxten av nya process- och produktinnovationer. Riktade stöd bör undvikas p.g.a. risken för regleringsmisslyckanden.

Digitalisering har också stor potential att öka den offentliga sektorns produktivitet. En oroande tendens på senare år är att Sverige tappar i internationella jämförelser av digitalisering i offentlig sektor. Produktivitetskommissionen bedömer att det krävs krafttag för att vända utvecklingen och lämnar bl.a. förslag på investeringar i digital infrastruktur, förändrad integritetslagstiftning, främjande av automatisering och stärkt innovationsförmåga.

Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Produktivitetskommissionen bedömer att den svenska arbetsmarknaden på det stora hela fungerar väl även om den har utmaningar i form av både kompetensbrist och arbetslöshet. Det bör därför skapas fler möjligheter för personer som saknar rätt kompetens att utbilda sig genom t.ex. vuxenutbildning, yrkesutbildning eller arbetsmarknadsutbildningar, så att den stora grupp som i dag står utanför arbetsmarknaden kan matchas med de lediga jobben. Det kommer även fortsatt att finnas ett behov av invandring av högkvalificerad arbetskraft.

Den svenska modellen har visat sig flexibel vid kriser och bidrar till stabilitet och god omställningsförmåga. Det är viktigt att an-

ställda har goda möjligheter till vidareutbildning och omskolning för att klara strukturomvandlingen och möta arbetsmarknadens förändrade behov. Produktivitetskommissionen bedömer att det svenska omställningssystemet kan bli ännu effektivare genom att resurserna tydligare fokuseras där behoven är som störst. Produktivitetskommissionen bedömer även att en flexiblare lönebildning kan förbättra matchningen på arbetsmarknaden om relativlöner i högre utsträckning tillåts spegla förändringar i efterfrågan på arbetskraft. Kommissionen bedömer därtill att den statliga inkomstskatten bör sänkas. Detta för att förbättra incitamenten för utbildning, arbete och innovation, göra Sverige mer attraktivt för högkvalificerad arbetskraft samt minska skillnaden mot beskattning av kapital.

Kapitalförsörjning och investeringar

Välfungerande finansiella marknader är av central betydelse för produktivitetstillväxten. De gör så att kapital kanaliseras till företag, sektorer och investeringar med hög avkastningspotential, främjar strukturomvandling och understödjer tillväxt i nya och växande företag. Produktivitetskommissionen bedömer att den svenska kapitalmarknaden fungerar väl. Riskkapitalmarknaden är livskraftig, aktiemarknaden attraktiv och banksektorn stabil. Svenska hushåll kan spara i tillgångar med hög förväntad avkastning och företagens tillgång till finansiering är generellt god.

Det finns dock delmarknader och segment som fungerar sämre. Delar av obligationsmarknaden har t.ex. låg likviditet, vilket försvårar prissättning och kan skapa instabilitet. Nedstängningen av fysiska bankkontor påverkar små företags tillgång till kapital negativt och konkurrensen mellan banker borde förbättras.

Produktivitetskommissionen bedömer att en fortsatt utveckling mot mer integrerade europeiska kapitalmarknader är önskvärd. Integreringen får dock inte äventyra de välfungerande svenska marknaderna. Regelverk som rör utländska investeringar bör ses över och moderniseras i syfte att hitta en rimlig balans mellan å ena sidan låga transaktionskostnader och långsiktiga villkor och, å andra sidan, säkerhetspolitiska intressen och politisk handlingsfrihet.

Konkurrens och handel

Konkurrens är en central drivkraft för produktivitetstillväxt. Genom att erbjuda bättre produkter och processer kan mer produktiva företag ta marknadsandelar från mindre produktiva företag samt pressa etablerade företag att effektivisera och utvecklas, dvs. bli mer produktiva. Produktivitetskommissionens bedömning är att konkurrensen är relativt god i Sverige, men att det finns ett behov av att kontinuerligt följa upp och åtgärda konkurrensproblem på specifika marknader. Produktivitetskommissionen bedömer att man genom nya och förbättrade verktyg och processer kan göra konkurrenstillsynen mer effektiv.

En annan viktig faktor bakom omvandlingstrycket i den svenska ekonomin är den konkurrens som svenska företag möter på den internationella marknaden. Internationell handel främjar produktivitetstillväxt genom att det möjliggör ökad specialisering, teknikspridning och tillgång till bättre insatsvaror samt ger starkare incitament att investera i FoU. Mot bakgrund av den senaste tidens utveckling, där globalisering och frihandel stöter på ökat motstånd och fokus på säkerhet och resiliens ökar, vill Produktivitetskommissionen betona handelns stora betydelse för länders produktivitet utveckling och långsiktiga välbefinnande.

Klimat- och industripolitik

Både klimatförändringar och klimatpolitiska åtgärder kan påverka produktivitet utvecklingen. Produktivitetskommissionen anser att statliga interventioner krävs, dels för att möjliggöra en hållbar klimatomställning – genom fungerande energiförsörjning, bättre tillståndprocesser, samhällsplanering m.m. – dels för att säkerställa att de negativa externa effekterna av klimatpåverkande utsläpp återspeglas i priset på de varor och tjänster som företagen säljer. Bensin- och dieselskatten bör därför höjas och jordbrukets utsläpp begränsas mer.

Kostnadseffektivitet bör vara en vägledande princip vid utformning av klimatpolitiken. Av det följer bl.a. att de svenska nationella klimatomålen bör harmoniseras fullt ut med de EU-beslutade klimatomålen och att eventuella fördelningspolitiska kompensationer inte

bör utformas så att de minskar den avsedda effekten av klimatstyrmedel.

Produktivitetskommissionen har särskilt analyserat den s.k. gröna industripolitiken, eftersom den kan påverka resursfördelningen i ekonomin och därmed den samlade produktivitetstillväxten. För att minska risken för regleringsmisslyckanden bör riktade företagsstöd helst undvikas. Om de ändå ska ges bör beslutet föregås av en gedigen analys och stöden utformas med beaktande av neutralitet och transparens, begränsad risk för det offentliga samt möjlighet till kontinuerlig uppföljning.

Energiförsörjning

Tillförlitlig tillgång till energi till låg kostnad har varit en viktig faktor bakom Sveriges produktivitetsutveckling. På senare år har tillgången till fossilfri el gjort Sverige attraktivt för nya branscher med koppling till bl.a. digitalisering. Energitillgången är en faktor bakom flera industrietableringar som planeras på olika håll i landet. Om den befintliga industrin i Sverige ska ställas om till klimatneutralitet bedömer ansvariga myndigheter att det kommer att leda till ett kraftigt ökat elbehov, varför den redan starka kopplingen mellan ekonomisk utveckling och särskilt elanvändning återigen förefaller stärkas. Energipolitiken har kännetecknats av en stark politisering, vilket har lett till dåligt underbyggda beslut och tvära kast. Produktivitetskommissionen bedömer att en långsiktig blocköverskridande överenskommelse behövs för att skapa stabila och trovärdiga spelregler för elmarknaden. Det är viktigt att energipolitiken styrs utifrån samhällsekonomiska överväganden. Kommissionen bedömer även att en ändamålsenlig utbyggnad av energisystemet sannolikt inte kommer till stånd utan statliga stöd, varför regeringen bör gå vidare med planer på att utforma ändamålsenliga sådana stöd inom flera områden.

Bostadsmarknaden

En välfungerande bostadsmarknad är avgörande för arbetskraftens rörlighet, företags möjligheter att rekrytera och framväxten av produktiva kluster. Produktivitetskommissionen bedömer att

dagens hyressättningssystem bidrar till ett ineffektivt utnyttjande av det befintliga beståndet och försämrar matchningen på arbetsmarknaden. Systemet skapar också incitament för ombildningar och leder till att människor försöker kringgå regelverket. Regelverket är inte heller ett effektivt verktyg för att motverka segregation i olika dimensioner.

Produktivitetskommissionen föreslår att systemet för hyressättning omregleras och görs mer efterfrågebaserat, så att nuvarande och framtida hyresgästers preferenser ges större genomslag. En sådan omreglering bör ske gradvis och fortsatt garantera ett starkt besittningsskydd. De vinster som uppstår för fastighetsägare vid en sådan omreglering bör beskattas och stöd för betalningssvaga hushåll bör övervägas.

Liksom i delbetänkandet konstaterar Produktivitetskommissionen att dagens skatteregler missgynnar hyresrätten i förhållande till andra upplåtelseformer. Produktivitetskommissionen föreslår att ROT-avdraget avskaffas och att skattesystemets neutralitet mellan boendeformer stärks. För att öka utbudet av bostäder bedömer kommissionen att det behövs regelförenklingar avseende ny- och ombyggnation.

Kriminalitet och tillit

Kriminalitet och välfärds kriminalitet utgör allvarliga hot mot svensk produktivitetstillväxt. För företag kan det handla om direkta kostnader till följd av stölder och bedrägerier, men också om försämrade förutsättningar att driva företag när kriminella aktörers verksamhet sätter konkurrensen ur spel. Det är vanligt att kriminella aktörer använder bolag som ett brottsverktyg, bl.a. för att tvätta pengar och för att säkra inflödet av brottsvinster.

Produktivitetskommissionen bedömer att välfärds kriminalitet har blivit ett alltmer systemhotande problem. Det förekommer att privata utförare av bl.a. vård och omsorg bedriver bedräglig och patientfarlig verksamhet för att tillskansa sig offentliga medel. Ofta verkar dessa aktörer på konkurrensutsatta offentligfinansierade marknader; i vissa fall med kopplingar till den grova organiserade brottsligheten.

Produktivitetskommissionen lämnar ett antal förslag, bl.a. för att motverka användandet av bolag som brottsverktyg, för att mer effektivt kunna samla och dela information mellan olika aktörer, för att motverka välfärds kriminalitet och för att skärpa kraven på de aktörer som bedriver offentligt finansierad verksamhet.

Kommunsektorn

I Produktivitetskommissionens delbetänkande berördes statens övergripande styrning av kommunsektorn. Kommissionen återkommer i detta slutbetänkande till vissa av de frågorna.

Det är svårt att mäta och uppskatta produktivitetens utvecklingen i kommunsektorn, bl.a. beroende på avsaknaden av adekvata produktivetsmått. En grundläggande bedömning från Produktivitetskommissionen är att olika verksamheter har olika stor potential för produktivitetstillväxt. För tjänster präglade av direktkontakt mellan mottagare och utförare finns ofta ett samband mellan kvalitet och personalintensitet som delvis gör effektiviseringar svårare. Potentialen för produktivitetstillväxt bedöms vara större i de teknik- och kunskapsintensiva delarna av välfärdsproduktionen.

Goda ekonomiska planeringsförutsättningar är avgörande för ett effektivt resursutnyttjande i kommunsektorn, och minskar risken för procykliskt agerande. Produktivitetskommissionen bedömer att statens nuvarande ordning för finansiering av kommunsektorn bidrar till otydlighet och oförutsägbarhet i ekonomistyrningen. Kommissionen föreslår därför bl.a. att en statlig garantimodell för kommunsektorns finansiering införs, att det tydligare ska redovisas i budgetpropositionen hur förändrade statsbidrag och reformer påverkar sektorn, och att antalet riktade statsbidrag minskas.

Administration i offentlig sektor

Administration är en förutsättning för en effektiv organisering och arbetsdelning, och för att organisationer alls ska uppstå och fungera. Administration kan emellertid även vara förknippad med ineffektivitet. Produktivitetskommissionen bedömer att den ökande administrationen är ett hot mot produktivitet och effektivitet i offentlig sektor och behöver bemötas. Utvecklingen har flera orsaker, men

hänger delvis samman med en ökande mängd externa krav och målsättningar för offentliga verksamheter. Kraven leder till merarbete och perspektivträngsel. Kärnverksamheten blir svårstyrd när chefer och personal måste ta hänsyn till en mängd prioriterade samhällsmål. För att vända utvecklingen föreslår Produktivitetskommissionen att externa mål och krav på offentliga organisationer ska minska samt att rapporteringskraven ska begränsas. Kommissionen lyfter även att samverkan i olika former inte alltid är en effektiv styrform och därför huvudsakligen bör begränsas till när ett tydligt skäl för detta identifierats.

Offentlig upphandling

Den offentliga sektorn genomför årligen upphandlingspliktiga inköp på över 900 miljarder kronor. Att inköpen organiseras och genomförs på ett effektivt sätt är därför viktigt för den offentliga sektorns produktivitet. Produktivitetskommissionen har här identifierat ett antal brister. En sådan är att upphandlande organisationer inte kan och får använda tidigare erfarenheter av leverantörer i samband med utvärderingen av anbud. Inköpsprocessen är vidare i alltför låg grad digitaliserad. Att digitalisera den ytterligare skulle kunna effektivisera verksamheten och möjliggöra en bättre insamling av statistikuppgifter. Själva inköpsverksamhetens organisation och styrning bedöms också kunna förbättras. Det kan ske genom att arbeta mer strukturerat och effektivt, exempelvis med s.k. kategoristyrning. Produktivitetskommissionen bedömer också att det behövs ett bättre nationellt stöd till inköpare, bl.a. baserat på bättre uppgiftsinhämtning. Tröskeln för att överpröva upphandlingar bör därtill höjas och handläggningen av överprövningsmål förbättras.

Konkurrens inom välfärdssektorn

Sverige har under de senaste decennierna genomfört en gradvis konkurrensutsättning av välfärdstjänster i syfte att uppnå en mer produktiv offentligfinansierad verksamhet. Inom områden som vård, skola, omsorg och arbetsmarknadsinsatser utför privata aktörer numera en betydande, om än varierande, andel av verksamheten. Produktivitetskommissionen menar att det fortfarande saknas

tillräcklig kunskap för att definitivt kunna uttala sig om konkurrensutsättningens effekter på verksamheternas resultat. De positiva effekter som har kunnat identifieras är överlag små. Samtidigt finns tydliga brister i hur konkurrensutsättningen utformats på flera områden, vilket har lett till negativa konsekvenser. Några av bristerna som rör skolan behandlades i Produktivitetskommissionens delbetänkande (SOU 2024:29). Andra exempel rör assistansersättning, hem för vård eller boende (HVB) och primärvården. I vissa fall handlar de oönskade effekterna om rena avarter. En växande närvaro av kriminella och oseriösa aktörer har skapat oförutsedda utmaningar för systemet som riskerar att göra det ohållbart om bristerna inte åtgärdas.

Givet svårigheterna att utforma regelverk för konkurrensutsättning menar Produktivitetskommissionen att det är nödvändigt med mer regelbunden utvärdering och justering av reglerna samt vid behov omprövning av verksamhetens konkurrensutsättning.

Hälso- och sjukvård

Stora delar av Sveriges hälso- och sjukvårdssystem är välfungerande och kännetecknas av en hög medicinsk kvalitet. Systemet som helhet bedöms därmed inte vara i behov av någon genomgripande reformering. Däremot bör vissa delar förändras för att en god och effektiv vård ska kunna levereras även i framtiden. Ett par av utmaningarna för systemet rör tillgänglighet och kompetensförsörjning.

Produktivitetskommissionen bedömer att den pågående omställningen till en stärkt primärvård är nödvändig. Primärvårdens andel av vårdens samlade resurser bör därför öka. Kommissionen drar också slutsatsen att konkurrensutsättningen av vårdverksamhet i vissa fall riskerar att leda till marknads- och regleringsmisslyckanden som försämrar förutsättningarna för en kostnadseffektiv och behovsstyrd vård. Därför föreslår kommissionen att kravet på att regionerna tillämpar lagen (2008:962) om valfrihetssystem som upphandlingsform för primärvård tas bort, och att staten ska erbjuda vägledning till vårdens huvudmän när dessa utformar sina ersättningsystem. Därtill bedömer kommissionen bl.a. att staten bör ta ett tydligare strategiskt ansvar för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning och digitalisering.

1.5 Konsekvenser och finansiering

Konsekvenserna av Produktivitetskommissionens förslag och bedömningar i detta slutbetänkande redovisas i respektive kapitel. Sammantaget medför de ett förhållandevis begränsat finansieringsbehov. Även om det finns offentliga investeringsmöjligheter som kan förbättra Sveriges produktivitetstillväxt bedömer Produktivitetskommissionen inte att det i huvudsak är underinvesteringar som ligger bakom Sveriges svagare produktivitetstillväxt sedan den senaste finanskrisen. Inte heller drar Produktivitetskommissionen slutsatsen att det finanspolitiska ramverket utgör ett hinder för hög produktivitetstillväxt (se SOU 2024:29). Långsiktigt hållbara offentliga finanser och en förutsägbarhet kring det offentligas agerande kan tvärtom stimulera såväl inhemska som utländska investeringar. Produktivitetskommissionen finner samtidigt att det på ett antal områden finns stor potential att använda offentliga medel mer effektivt. Produktivitetskommissionen drar därtill slutsatsen att vissa offentliga investeringar kan ha negativa produktivitetseffekter på sikt, exempelvis om de på ett omotiverat sätt styr resurser mot sektorer eller projekt med sämre produktivitetspotential.

Nedan redovisas översiktligt de förslag och bedömningar som har störst påverkan på de offentliga finanserna. Förslag med stora offentligfinansiella effekter, men som föreslås finansieras via omprioriteringar inom aktuellt och närliggande område, beskrivs inte här utan i aktuellt kapitel.

I kapitel 3 *Teknisk utveckling, forskning och innovation* föreslås förändringar av de s.k. 3:12-reglerna samt av FoU-avdraget, vilka sammantaget väntas medföra 1,7 miljarder kronor i lägre skatteintäkter 2026.

I kapitel 4 *Digitalisering och AI* föreslås att arbetet med att utveckla digital infrastruktur förstärks, vilket bedöms kosta i storleksordningen 2–3 miljarder kronor per år. Kapitlet innehåller även ett förslag om att inrätta ett AI-kompetenscentrum, ett förslag som inspirerats av AI-kommissionens (SOU 2025:12) förslag om en AI-verkstad. Det bedöms kosta i storleksordningen 500 miljoner kronor per år när det är fullt utbyggt.

I kapitel 5 *Arbetsmarknad och kompetensförsörjning* föreslås bl.a. förändrade regler för expertskatteavdraget, vilket väntas leda till varaktigt minskade skatteintäkter om 510 miljoner kronor per år.

I kapitlet föreslås även att den statliga inkomstskatten sänks, vilket väntas leda till minskade skatteintäkter om 51,1 miljarder konor.

I kapitel 6 *Kapitalförsörjning* lämnas förslag som enbart har en mindre påverkan på de offentliga finanserna. Detsamma gäller förslagen i kapitel 7 *Konkurrens och handel*.

I kapitel 8 *Klimat- och industripolitik* konstateras att höjda skatter på drivmedel samt förändrade ekonomiska styrmedel för jordbruket har potential att bidra till signifikant ökade skatteintäkter, åtminstone på kort sikt. Produktivitetskommissionen går dock inte fram med siffersatta förslag på dessa områden. Därtill kommer transportsektorn att inkluderas i EU:s handel med utsläppsrätter, varför möjligheten att långsiktigt ha en högre nationell drivmedelsskatt är begränsad. Av bl.a. dessa skäl räknar inte Produktivitetskommissionen med att skatteintäkterna från beskattningen av drivmedel kan öka. Produktivitetskommissionen föreslår vidare att Industriklivet avskaffas eller väsentligen förändras. Beroende på hur det närliggande programmet Klimatklivet betraktas skulle ett avskaffande leda till cirka 0,6–2 miljarder kronor i minskade statliga utgifter.

I kapitel 9 *Energiförsörjning* konstateras att statliga stödprogram för att få till stånd nya investeringar i elproduktion kan få stora offentligfinansiella effekter, beroende på hur de utformas. Produktivitetskommissionen tar dock inte ställning till om, och i så fall hur, sådana program bör användas.

I kapitel 10 *Bostadsmarknaden* föreslås att ROT-avdraget avskaffas. Det väntas medföra ökade skatteintäkter om cirka 12,5 miljarder kronor. Utöver detta föreslår Produktivitetskommissionen att de s.k. oförtjänta vinster som tillfaller vissa fastighetsägare vid en omreglering av hyresmarknaden bör beskattas. Dels är dessa extra skatteintäkter tillfälliga, dels bör en del av dem användas för utgifter som mildrar effekten av omregleringen för vissa hushåll. Produktivitetskommissionen räknar av bl.a. dessa skäl inte med att denna extra beskattning kan bidra till att varaktigt förstärka de offentliga finanserna.

I kapitel 11 *Kriminalitet och tillit* lämnas förslag som enbart har en mindre påverkan på de offentliga finanserna.

Kapitel 12 *Produktivitet i offentlig sektor* är ett bakgrundskapitel som saknar konkreta förslag och bedömningar.

I kapitel 13 *Kommunsektorn* föreslås att det införs en statlig garantimodell för kommunsektorns finansiering. Huruvida en sådan

garantimodell påverkar de offentliga finanserna beror på dess exakta utformning och ekonomins utveckling. I kapitlet föreslås också att schablonersättningsnivåerna för s.k. dold mervärdesskatt sänks, vilket beräknas medföra en förstärkning av statens finanser med cirka 1,7 miljarder kronor, medan kommunsektorns finanser försvagas med motsvarande belopp.

I kapitel 14 *Administration i offentlig sektor* lämnas förslag som enbart bedöms ha en mindre direkt påverkan på de offentliga finanserna.

I kapitel 15 *Offentlig upphandling* lämnas ett antal förslag vars offentligfinansiella effekter är svåra att uppskatta men som inte bedöms vara betydande.

I kapitel 16 *Konkurrens inom välfärdssektorn* lämnas förslag som inte bedöms ha någon större direkt påverkan på de offentliga finanserna, eller vars offentligfinansiella effekter beror på den exakta implementeringen av förslagen.

I kapitel 17 *Hälsa- och sjukvård* lämnas huvudsakligen förslag ämnade att förbättra vårdens kvalitet och effektivitet inom ramen för sektorns tilldelade resurser. Övriga förslag och bedömningar bedöms endast innebära försumbara offentligfinansiella konsekvenser, eller variera beroende på utformning.

Sammantaget innebär det ovanstående att Produktivitetskommissionens förslag och bedömningar kan genomföras utan att någon betydande negativ belastning på de offentliga finanserna uppstår. Nettoeffekten av de förslag och bedömningar som har störst påverkan på de offentliga finanserna är en offentligfinansiell försvagning om knappt 46 miljarder kronor. Det kan jämföras med det prognostiserade budgetutrymmet, som om inga ytterligare reformer genomförs bedöms uppgå till 168 miljarder kronor 2029 (Konjunkturinstitutet, 2025).

Om förslagen och bedömningarna ska finansieras finns flera tänkbara alternativ. Enligt Produktivitetskommissionens direktiv (dir. 2023:58) ska eventuella finansieringsförslag bidra till en helhet som främjar produktivitetstillväxt i näringslivet och högre produktivitet i den offentliga sektorn. Därtill ska Produktivitetskommissionens förslag i sin helhet bidra till att höja den ekonomiska tillväxten, främja ett högt arbetsutbud och öka den samhällsekonomiska effektiviteten.

Det förslag som har störst offentligfinansiell effekt är förslaget om att sänka den statliga inkomstskatten. Det är därtill ett förslag som gynnar hushåll i den övre delen av inkomstfördelningen. Det kan därför anses rimligt att finansieringen av detta förslag sammantaget har en utjämnande fördelningspolitisk profil. Ett exempel på ett sådant finansieringsförslag, som också beskrevs i Produktivitetsskattenkommissionens delbetänkande, är en högre och mer neutral beskattning av fastigheter. Hur mycket intäkterna från beskattningen av fastigheter kan öka beror på hur beskattningen utformas. Det kan konstateras att den s.k. kommunala fastighetsavgiften i dag inbringar cirka 20 miljarder kronor. I t.ex. Finanspolitiska rådets (2019) förslag till reformerad bostadsbeskattning innebar de föreslagna förändringarna att intäkterna från fastighetsskatten ökade med cirka 60 miljarder kronor brutto.

Produktivitetsskattenkommissionen konstaterade vidare i sitt delbetänkande att den nuvarande utformningen av skattereduktionen vid underskott av kapital, det s.k. ränteavdraget, leder till underbeskattning vid högre räntenivåer. Minskade möjligheter till s.k. ränteavdrag för hushåll har alltså också potential att bidra med finansiering.

Produktivitetsskattenkommissionen anser därtill att det nyligen införda grundavdraget för besparingar på bl.a. investeringssparkonton (ISK) kan avskaffas. Möjligheten att spara med hjälp av ett schablonbeskattat ISK har sänkt trösklarna för hushåll att investera sina besparingar i mer högavkastande tillgångar. Detta är positivt och systemet med ISK bör därför värnas. Det kan också tjäna som ett konstruktivt exempel på hur andra EU-länder kan stimulera sparande i t.ex. aktier och fonder (Bierbaum, 2025). Argumenten för att göra denna del av kapitalbeskattningen progressiv är dock svaga och ett grundavdrag gör skattesystemet marginellt mer komplicerat. Ett avskaffande av grundavdraget för sparande på bl.a. ISK bedöms leda till 7 miljarder kronor i ökade skatteintäkter.

Reseavdraget förstärktes kraftigt 2023. Avdraget präglas av relativt stora skattefel och rör kostnader som tidigare utredningar har ansett egentligen är att betrakta som privata levnadskostnader, vilka enligt vedertagna skatterättsliga principer inte bör berättiga till avdrag (SOU 2019:36). Produktivitetsskattenkommissionen bedömer att ett nedtrappat eller avskaffat reseavdrag är ytterligare ett exempel på en åtgärd som skulle kunna användas för att finansiera de förslag och bedömningar som lämnas i detta slutbetänkande.

Sammanfattning av förslag och bedömningar i slutbetänkandet

Tabell 1.1 Sammanfattning av förslag och bedömningar i slutbetänkandet

Kap. 3 Teknisk utveckling, forskning och innovation

3.5.1 Satsa på forskning och kompetensförsörjning framför riktade stöd till företag

- 1 **Bedömning:** Goda ramvillkor för näringslivets investeringar i FoU och innovation är avgörande för produktivitetsutvecklingen.
- 2 **Bedömning:** Policy för att främja FoU och innovation bör inriktas på breda åtgärder och på att åtgärda tydliga marknadsmisslyckanden. Riktade stöd till enskilda företag eller branscher bör undvikas.

3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten

- 3 **Bedömning:** Styrningen och finansieringen av universitets- och högskolesektorn bör förändras i syfte att uppnå en tydligare rollfördelning bland lärosätena, uppmuntra en prioritering av resurser till starka forskningsmiljöer och stärka lärosätenas drivkrafter att prestera väl.

3.5.3 Större institutionell mångfald

- 4 **Förslag:** Etablera på försök ett antal mindre forskningsinstitut inom teknik, naturvetenskap eller medicin. Efter utvärdering bör dessa utökas eller läggas ned. På sikt kan ytterligare institut övervägas.
- 5 **Förslag:** Etablera på försök en ny forskningsfinansierande myndighet baserat på den brittiska myndigheten *Advanced Research and Invention Agency* i syfte att finansiera forskning av banbrytande karaktär.

3.5.4 Starkare koppling mellan akademi och näringsliv

- 6 **Bedömning:** Kopplingen mellan akademien och näringslivet bör stärkas för att förbättra förutsättningarna för spridning av forskningen i samhället.
- 7 **Förslag:** Tillsätt en utredning av Research Institutes of Sweden (RISE) med fokus på bl.a. organisationsform, finansiering, roll i förhållande till näraliggande myndigheter samt universitet och högskolor, det offentliga åtagandet och risken för osund konkurrens med privat konsultverksamhet.
- 8 **Förslag:** Arbeta mer med andra anställningsformer vid lärosäten såsom kombinationstjänster och *professor of the practice*.

9 **Förslag:** Ta fram gemensamma standarder för avtal avseende tolkningar av lärarundantaget respektive EU:s statsstödsregler för samarbetsprojekt mellan näringslivet och lärosäten i syfte att underlätta sådana samarbeten.

10 **Förslag:** Karriärrådgivning ska erbjudas till alla doktorander.

3.5.5 Innovation vid lärosäten

11 **Bedömning:** Förutsättningarna att kommersialisera och sprida innovationer som kommer från forskning vid lärosäten bör förbättras.

12 **Förslag:** Tillsätt en utredning av lärarundantaget i syfte att se om det finns förändringar som skulle kunna underlätta samarbeten med aktörer utanför akademien och öka spridningen av innovationer från lärosäten.

13 **Förslag:** Universitetskanslerämbetet ges i uppdrag att följa upp och utvärdera innovationskontorens arbete.

14 **Förslag:** Utvärdera huruvida forskare har tillgång till tillräckligt och ändamålsenligt stöd för att kommersialisera forskningsresultat.

3.5.6 Ett bättre system för företagsfrämjande

15 **Bedömning:** Systemet för de s.k. företagsfrämjande stöden bör förändras eftersom det riskerar att leda till snedvridningar, skapar komplexitet för involverade aktörer och stöden är svåra att utvärdera.

16 **Förslag:** Minska antalet främjandeaktörer och antalet system för ansökningar.

17 **Förslag:** Utveckla gemensamma verktyg för ansökningsprocesserna, t.ex. en digital "en väg in"-lösning i linje med Danmarks och Finlands system.

18 **Förslag:** Skapa en struktur för utvärdering av stöden med bättre tillgång till data, krav på att stöden utformas så att de är utvärderingsbara samt att utvärderingarna utförs av en oberoende myndighet.

3.5.7 Bredda och förenkla FoU-avdraget

19 **Förslag:** Genomför förslagen i SOU 2025:3 som syftar till att förenkla och utvidga definitionerna av forskning och utveckling inom ramen för FoU-avdraget.

3.5.8 Samhällsekonomiskt effektiva krisstöd

20 **Bedömning:** Stöd till företag i samband med kriser bör utformas så att de kan rullas ut snabbt, även om det innebär en sämre träffbild. Stöden bör snabbt rullas tillbaka när ekonomin återhämtar sig.

21 **Förslag:** Slopa det permanenta stödet vid korttidsarbete eftersom stöd till företag som drabbas av problem i ett normalt konjunkturläge riskerar att hämma strukturomvandlingen.

3.5.9 Förbättra förutsättningarna för entreprenörskap

22 **Förslag:** Utvärdera det s.k. växa-stödet och undantaget i beskattningen för vissa personaloptioner i syfte att se hur de används i dag och om de bör förbättras eller slopas.

- 23 **Förslag:** Genomför förslaget som syftar till att förenkla beräkningsregeln samt förslagen om slopat löneuttagskrav och kapitalandelskrav i SOU 2024:36.
- 24 **Förslag:** Utred förändringar av fåmansföretagsreglerna i syfte att dels minska snedvridningen som gynnar tillväxt i anställningar, dels beskatta samtliga onoterade andelar med samma regler.
- 25 **Bedömning:** Möjligheterna för personer från tredje land att starta företag och att arbeta i entreprenörsdrivna företag bör förbättras.
- 26 **Förslag:** Se över möjligheten att undanta delägare i svenska start-ups från lönegolvet i regelverket kring arbetskraftsinvandring.
- 27 **Förslag:** Utred ett svenskt startupvisum.
- 28 **Bedömning:** Det krävs ökad information och bättre rådgivning om immaterialrätt för forskare och entreprenörer samt bättre möjligheter för mindre aktörer att skydda sina immateriella tillgångar.

Kap. 4 Digitalisering och AI

4.4.1 Öka kompetensen och spridningen av tekniken

- 29 **Bedömning:** För att förbättra förutsättningarna för att implementera och utveckla AI-verktyg inom forskning samt i företag och organisationer bör antalet STEM-utbildade och utbudet av relevanta och valbara kurser vid lärosäten öka. Dessutom bedöms fler samarbeten mellan forskningsområden och mellan företag och forskare behövas och möjligheterna för utländska studenter att stanna kvar efter studierna bör förbättras.

4.4.2 Tillgängliggör svenska data

- 30 **Förslag:** Genomför förslagen i SOU 2023:96 för att skapa tydlighet kring interoperabilitet på nationell nivå.
- 31 **Bedömning:** Tillgång till data är grundfundamentet för den digitala utvecklingen. Digitalisering, sammanställning och tillgängliggörande av data behöver därför vara en prioriterad uppgift i offentliga myndigheter.
- 32 **Förslag:** Förstärk arbetet på Kungliga biblioteket att tillsammans med lämpliga samarbetspartners utveckla AI-modeller för svensk offentlig sektor.
- 33 **Förslag:** Forskning bör ingå i SCB:s verksamhet i syfte att identifiera utvecklingspotential och öka användarvänligheten i statistiken.
- 34 **Förslag:** Utforma offentlighets- och sekretesslagen, OSL, omvänt, så att informationsutbyte som huvudregel är tillåtet mellan myndigheter.
- 35 **Förslag:** Ersätt nuvarande registerlagar med en enda registerlag.

4.4.3 Minska osäkerheten kring datahantering

- 36 **Bedömning:** Osäkerheten kring hur existerande regelverk rörande data och integritetsskydd ska tolkas bör minskas.
- 37 **Förslag:** Se över tillämpningen av dataskyddsförordningen (GDPR) i Sverige för att säkerställa att den inte blir striktare än i andra EU-länder. Verka för en gemensam översyn inom EU för att säkerställa en harmoniserad tillämpning som inte hindrar innovation.

- 38 **Förslag:** Utred den totala regelbördan samt överlappande regler på digitaliseringsområdet ur näringslivets perspektiv.
- 39 **Förslag:** Ta fram standardavtal för datadelning mellan företag och mellan företag och andra aktörer.
- 40 **Förslag:** Använd i större utsträckning regulatoriska sandlådor för att testa nya digitala lösningar.
- 41 **Förslag:** Patent- och registreringsverket (PRV) ges i uppdrag att informera om upphovsrättsliga frågor.

4.4.4 Förbättra den digitala infrastrukturen i offentlig sektor

- 42 **Bedömning:** Investeringarna i förvaltningsgemensam digital infrastruktur behöver öka.
- 43 **Förslag:** Ta fram en årlig investeringsplan för samhällsinvesteringar i digital infrastruktur.
- 44 **Förslag:** Inrätta ett nytt anslag i statsbudgeten där medel avsätts för att utveckla nödvändiga grundkomponenter i en digital infrastruktur för offentlig sektor.
- 45 **Förslag:** Tilldela Digg medel för bidragsutbetalning till andra myndigheter för mindre förvaltningsgemensamma investeringar i digital infrastruktur och digitala lösningar.
- 46 **Förslag:** Klassificera investeringar i digital infrastruktur som samhällsinvesteringar.
- 47 **Förslag:** Regeringen bör ta initiativ till en marknadsplats för digitala lösningar riktade mot offentlig sektor, likt de marknadsplatser för digitala applikationer som i dag finns på den privata marknaden.
- 48 **Förslag:** Avsätt mer offentliga medel till beräkningskraft för forskning.

4.4.5 Stärk förmågan till digital innovation i offentlig sektor

- 49 **Förslag:** Inrätta ett AI-kompetenscentrum (en AI-verkstad) i enlighet med AI-kommissionens förslag för att stödja användning av avancerade digitala tekniker i de offentliga verksamheterna.
- 50 **Bedömning:** Automatiseringen av beslutsfattandet i offentligt finansierad verksamhet bör öka.
- 51 **Förslag:** Gör en översyn av områden där automatisering kan vara relevant. Översynen bör identifiera juridiska och förvaltningsmässiga hinder för automatisering och föreslå hur dessa kan undanröjas.

4.4.6 De institutionella förutsättningarna för AI-utvecklingen bör utvärderas

- 52 **Förslag:** De institutionella förutsättningarna för en bred och effektiv användning av AI-teknik samt för företagsdynamik och innovation på området bör följas löpande. Vid behov bör en utredning tillsättas för att föreslå förbättringar.

Kap 5 Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

5.3.1 Underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring

- 53 **Bedömning:** Sverige bör vara ett attraktivt land för högkvalificerade arbetskraftsinvandrare.

- 54 **Förslag:** Genomför de förslag för att stärka attraktiviteten för högkvalificerad arbetskraftsinvandring som tagits fram i SOU 2024:15.
- 55 **Bedömning:** Det bör bli enklare och mer attraktivt för utländska doktorander att stanna i Sverige efter sin utbildning.
- 56 **Förslag:** Genomför de förslag som tagits fram i promemorian Ds 2024:31 som syftar till att underlätta för utländska forskare och doktorander att ansöka om och beviljas uppehållstillstånd.
- 57 **Förslag:** Genomför förslagen i SOU 2025:3 som bl.a. syftar till att förenkla och förtydliga kompetensregeln i expertskatteavdraget samt öka avdragets generositet.

5.3.2 Lönebildningen bör bli mer flexibel

- 58 **Bedömning:** Lönebildningen bör bli mer decentraliserad och flexibel så att relativlönerna i högre utsträckning tillåts spegla förändringar i efterfrågan på arbetskraft.
- 59 **Förslag:** Medlingsinstitutet ges i uppdrag att analysera hur en flexibel lönebildning kan åstadkommas.

5.3.3 Sänk den statliga inkomstskatten

- 60 **Förslag:** Den statliga inkomstskatten sänks genom att skiktgränsen höjs och att skattesatsen sänks. Skiktgränsen föreslås höjas så att 5 procent av förvärvsinkomsttagarna betalar den statliga inkomstskatten och skattesatsen föreslås halveras från 20 procent till 10 procent.

5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval

- 61 **Förslag:** Myndigheten för yrkeshögskolan tillåts att bevilja stöd till utbildningar som i dagsläget helt eller delvis tillgodoses av universitet och högskolor.

5.3.5 Stärk de nationella yrkesprogrammen på gymnasial nivå

- 62 **Förslag:** Inrätta en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav.

5.3.6 STEM och möjligheten att göra kloka utbildningsval

- 63 **Bedömning:** Studie- och yrkesvägledningen bör stärkas och tillgängligheten till jämförbar information om utbildningskvalitet och prognoser över arbetsmarknadsutfall bör säkerställas.
- 64 **Bedömning:** Skolor bör aktivt arbeta med att låta elever träffa förebilder inom STEM-relaterade yrken från olika underrepresenterade grupper.
- 65 **Bedömning:** Gymnasieelever som studerar vid andra program än det naturvetenskapliga och tekniska bör ges större möjlighet att läsa mer matematik.

5.3.7 Stärkta förutsättningar i klassrummet

- 66 **Bedömning:** Ett tydligare fokus på ämneskunskaper och en mer väldefinierad lärarroll bedöms kunna öka studieron och förbättra kunskapsresultaten.

5.3.8 Ett mer träffsäkert omställningsstudiestöd

- 67** **Förslag:** Omställningsstudiestödet bör reformeras så att sökanden får besked innan terminsstart, de personer som bedöms ha störst nytta av stödet prioriteras och bidragsdelen inom stödet sänks.
- 68** **Förslag:** KK-stiftelsen bör ges resurser att finansiera utvecklingen av nya grundutbildningar inom den högre utbildningen som riktar sig till yrkesverksamma.

5.3.9 Utvärdera verksamheten inom omställningsavtalen

- 69** **Bedömning:** Verksamheten inom omställningsavtalen är omfattande och central för arbetsmarknadens omställningsförmåga och bör därför utvärderas.

5.3.10 Stärk arbetsmarknadsutbildningen

- 70** **Förslag:** Öka antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning.
- 71** **Förslag:** Definiera målgruppen för arbetsmarknadsutbildning i högre utsträckning utifrån den arbetssökandes jobbchanser efter avslutad utbildning snarare än tiden i arbetslöshet.
- 72** **Förslag:** Dela upp Arbetsförmedlingens upphandlingar av arbetsmarknadsutbildning i regionala kontrakt för att minska risken för och konsekvenserna av överprövningar.

5.3.11 En förändrad föräldraförsäkring

- 73** **Förslag:** Dela föräldraförsäkringen mer lika mellan föräldrarna.

Kap. 6 Kapitalförsörjning*6.3.1 Vårda den svenska riskkapitalmarknaden*

- 74** **Bedömning:** Offentlig finansiering via riskkapital och lån bör inriktas mot områden där privat finansiering saknas, i syfte att undvika undanträngning.

6.3.2 En mer likvid räntemarknad

- 75** **Förslag:** Gör det möjligt för Riksgäldskontoret att låna mer än sitt nettolånebehov, i syfte att stärka likviditeten på räntemarknaden.
- 76** **Bedömning:** Aktörerna på marknaden för företagsobligationer bör verka för en mer välfungerande marknad, bl.a. genom ökade inslag av standardisering och transparens.

6.3.3 Konkurrensen på bankmarknaden

- 77** **Förslag:** Möjligheten att införa kontonummer- och funktionsportabilitet vid bankbyte bör utredas.
- 78** **Förslag:** Förbjud användandet av s.k. listräntor.

6.3.4 Ett bra investeringsklimat och välintegrerade globala marknader

- 79** **Förslag:** Sverige bör verka för en ökad integrering av de europeiska kapitalmarknaderna.
- 80** **Förslag:** Lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar bör utvärderas. Sveriges bilaterala investeringsskyddsavtal bör ses över.

Kap. 7 Konkurrens och handel

7.5.1 En stärkt koncentrationsprövning

- 81 Förslag:** Förbättra möjligheten att åtgärda eller förhindra konkurrensskadliga företagskoncentrationer.

7.5.2 En översyn av processfrågor

- 82 Förslag:** Tillsätt en utredning med uppdrag att analysera om reglerna och organisationen kring konkurrensrättsliga mål är ändamålsenliga och kostnadseffektiva, samt föreslå nödvändiga förbättringsåtgärder.

7.5.3 Ett nytt konkurrensverktyg

- 83 Förslag:** Inför en möjlighet för Konkurrensverket att utreda hela marknader i syfte att identifiera eventuella hinder mot en effektiv konkurrens och kunna genomföra konkurrensfrämjande åtgärder.

7.5.4 Stärkt regelverk mot konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet

- 84 Förslag:** Stärk reglerna mot konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet.

7.5.5 Fortsatt verka för öppenhet, frihandel och en bättre inre marknad

- 85 Bedömning:** Sverige bör fortsatt agera som en ledande förespråkare för öppenhet och frihandel. Viktiga målsättningar är att motverka protektionistisk industripolitik, öka samstämmigheten i implementeringen av regler på den inre marknaden, undvika tung regelbörda för den digitala ekonomin och ingå fler frihandelsavtal med länder utanför EU.
- 86 Bedömning:** Att gå med i euron skulle kunna öka produktivitetstillväxten i Sverige.

Kap. 8 Klimat- och industripolitik

8.3.1 Statens roll och vikten av goda ramvillkor

- 87 Bedömning:** Sverige bör säkerställa samhällsekonomiskt ändamålsenliga ramvillkor som möjliggör en hållbar klimatomställning.
- 88 Bedömning:** Politisk enighet kring klimatpolitikens långsiktiga inriktning och grundläggande förutsättningar bör eftersträvas.

8.3.2 Kostnadseffektivitet bör vara en bärande princip

- 89 Bedömning:** Kostnadseffektivitet bör vara en bärande princip vid val och utformning av klimatpolitiska åtgärder.

8.3.3 Prissättning av utsläpp av växthusgaser

- 90 Bedömning:** Klimatpolitiken bör ta sin utgångspunkt i prissättning av utsläppen av växthusgaser.
- 91 Förslag:** Bensin- och dieselskatten bör höjas.
- 92 Förslag:** Styrmedelsutredningen (Dir. 2024:98) ges i uppdrag att utreda åtgärder för att begränsa klimatutsläppen från jordbrukssektorn.

8.3.4 De svenska nationella klimatmålen skapar otydlighet och försvårar kostnadseffektivitet

- 93 Förslag:** De svenska nationella klimatmålen ses över av Miljömålsberedningen med inriktningen att harmonisera dem fullt ut med de EU-beslutade målen.

8.3.5 Hantera fördelningseffekter med ordinarie system

- 94** **Bedömning:** Fördelningseffekter av klimatpolitiska åtgärder bör om nödvändigt hanteras genom de ordinarie fördelningspolitiska verktygen, såsom de generella transfererings- och skattesystemen.

8.3.6 Offentlig upphandling är sällan ett effektivt verktyg för grön omställning

- 95** **Bedömning:** Särskilda krav i offentlig upphandling är sällan en kostnadseffektiv åtgärd för minskade klimatutsläpp och bör inte göras obligatoriskt.

8.3.7 Riktade industripolitiska stöd bör undvikas

- 96** **Bedömning:** Utgångspunkten för svensk industripolitik bör vara att inte subventionera enskilda företag eller branscher.

8.3.8 Nya stöd ska föregås av en ordentlig analys

- 97** **Förslag:** Beslut om stödprogram och enskilda större företagsstöd ska föregås av en analys och särskilt utlåtande från relevanta expertmyndigheter. Analysen ska baseras på tydliga kriterier och principer grundade i teoretisk och empirisk evidens.

8.3.9 Stödets utformning bör bygga på tydliga principer

- 98** **Förslag:** Vid inrättande av ett selektivt stöd bör bl.a. följande principer beaktas i utformningen:
- Neutralitet och transparens
 - Begränsa risken för det offentliga och säkerställ det privata ansvarstagandet
 - Kostnadseffektivitet
 - Kontinuerlig uppföljning och utvärdering.

8.3.10 Se över befintliga stöd och strukturer

- 99** **Förslag:** Se över befintliga stödsystem och strukturer inom klimat- och industripolitik så att de ligger i linje med de principer som Produktivitetskommissionen föreslår.

8.3.11 Sveriges agerande i EU

- 100** **Bedömning:** Förslag om industripolitiska stöd inom EU bör bedömas utifrån samma kriterier som föreslås avseende stöd på nationell nivå. Sverige bör fortsatt motverka uppluckring av reglerna för statsstöd. Sverige bör även prioritera att hämta hem medel från EU-budgeten framför att inrätta nationella stödprogram.

Kap. 9 Energiförsörjning*9.4.1 Energipolitiken bör vara långsiktig*

- 101** **Bedömning:** En långsiktig blocköverskridande överenskommelse bör ingås i syfte att skapa stabila spelregler för energimarknaden.

9.4.2 Målsättningarna för energipolitiken bör vara övergripande och stabila över tid

- 102** **Bedömning:** Krav som sätter restriktioner för hur de energipolitiska målen ska uppnås, som t.ex. krav på energieffektivisering, bör undvikas.

9.4.3 Inför en trestegsprincip för ett mer samhällsekonomiskt effektivt elsystem

- 103** **Förslag:** Inför en trestegsprincip för utvecklingen av elsystemet. Optimering och begränsad ombyggnation av det befintliga systemet bör prioriteras före omfattande nyinvesteringar.
- 104** **Förslag:** Förtydliga Svenska kraftnäts uppdrag rörande helhetsansvar för planeringen av elsystemet.

9.4.4 Genomför förslagen i utredningen om översyn av regleringen på el- och naturgasområdena

- 105** **Förslag:** Genomför förslagen i SOU 2023:64 i syfte att uppnå en bättre balans på elnätmarknaden.

9.4.5 En ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet bör kunna genomföras med statligt stöd

- 106** **Bedömning:** Statliga stödprogram bör användas för att säkerställa en ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet. Stöd bör utformas stegvis med beaktande av de osäkerheter som finns rörande framtida elbehov.
- 107** **Förslag:** Regeringen bör gå vidare med planering för hur nyinvesteringar i kärnkraft kan komma till stånd, i första hand med målet att ersätta befintliga reaktorer när deras livslängd löper ut.
- 108** **Förslag:** Analysera möjligheten att livstidsförlänga och kapacitetshöja befintliga kärnkraftsreaktorer ytterligare.
- 109** **Förslag:** Ge åter Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut nätanslutningar till havs där det är samhällsekonomiskt motiverat som en del i att öka investeringsviljan i havsbaserad vindkraft.
- 110** **Förslag:** Gå vidare med förslag för att underlätta fortsatt utbyggnad av vindkraft på land genom t.ex. förenklade tillståndprocesser.
- 111** **Förslag:** Analysera hur hinder för ökad vattenkraftsproduktion kan undanröjas utan att miljöbelastningen ökar.
- 112** **Förslag:** Analysera möjligheterna att använda de s.k. flaskhalsinkomsterna för fler typer av åtgärder som kan förbättra elsystemet.

Kap. 10 Bostadsmarknaden

10.4.1 En reformerad hyresmarknad

- 113** **Förslag:** Reformera och omreglera hyressättningsmodellen så att hyressättningen görs mer efterfrågebaserad och ger potentiella och nuvarande hyresgästers preferenser ett ökat genomslag.
- 114** **Förslag:** Förenkla ändringar av en byggnads användningsområde, t.ex. när kontorslokaler byggs om till bostäder.

10.4.2 Vikten av en neutral beskattning

- 115** **Bedömning:** Beskattningen av bostäder bör vara neutral.
- 116** **Förslag:** Avskaffa ROT-avdraget.

10.4.3 Främja neutralitet i val av bostadsort

- 117 **Förslag:** Genomför en översyn av styrmedel som kan antas påverka människors val av bostadsort, i syfte att minska oavsedda snedvridningar och öka neutraliteten.

Kap. 11 Kriminalitet och tillit

11.3.1 Förändrat perspektiv kring privata utförares lämplighet

- 118 **Bedömning:** I stället för att den upphandlande eller tillståndsgivande myndigheten ska påvisa huruvida en privat aktör är olämplig, bör det åligga den privata aktören att regelbundet och löpande kunna påvisa sin lämplighet.

11.3.2 Revidera eller upphäv lagen om valfrihetssystem

- 119 **Förslag:** Lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) revideras för att möjliggöra starkare grindvaktsfunktioner mot kriminella och oseriösa aktörer. Om det inte bedöms vara möjligt att uppnå med en revidering av lagstiftningen bör LOV upphävas i sin helhet.

11.3.3 Tillståndsplikt och uppgiftslämnandeskyldighet

- 120 **Förslag:** Uppgiftslämnandeskyldighet ska gälla för privata utförare av hälso- och sjukvård.
- 121 **Förslag:** Tillståndsplikt införs för ytterligare verksamheter inom hälso- och sjukvården, däribland primärvård.
- 122 **Förslag:** Kraven för att erhålla tillstånd att bedriva offentligt finansierad verksamhet skärps och beviljas endast om utförare bedöms uppvisa särskild lämplighet. En vandelsprövning ska göras vid utfärdande av nya tillstånd och befintliga tillstånd ska lättare kunna återkallas.
- 123 **Förslag:** Möjligheten att förvärva tillståndspliktiga verksamheter med aktiva tillstånd begränsas.

11.3.4 Samla, dela och tillgängliggöra information

- 124 **Förslag:** Ett utförarregister för privata utförare av all offentligt finansierad verksamhet införs.
- 125 **Bedömning:** Möjligheterna för kommuner, regioner och myndigheter att dela information sinsemellan bör förbättras.

11.3.5 Offentlighetsprincip för offentligt finansierad välfärd

- 126 **Förslag:** Offentlighetsprincipen ska gälla för alla offentligt finansierade välfärdsverksamheter.

11.3.6 Lägre krav för uteslutning och lättare att säga upp avtal

- 127 **Bedömning:** Kraven för uteslutning av leverantörer vid upphandling bör sänkas och bli enklare att tillämpa för beställare.
- 128 **Bedömning:** Det bör bli lättare för offentliga organisationer att säga upp avtal med upphandlade aktörer.

11.3.7 Skärpta krav och möjlighet att ta ut avgifter för kontroll

- 129 **Förslag:** Det kommunala ansvaret för kontroll och uppföljning av verksamheter som lämnats över till privata utförare skärps.

- 130 **Förslag:** Kommuner och regioner ges rätt att ta ut avgifter från privata utförare för den kontroll som utförs enligt bestämmelserna i kommunallagen (2017:725).

11.3.8 Insatser mot korruption och möjliggörare

- 131 **Förslag:** Misstänkt korruption i kommuner och regioner ska omfattas av obligatorisk anmälningsskyldighet.
- 132 **Bedömning:** Regeringen bör överväga hur s.k. möjliggörare i större utsträckning kan motverkas och lagföras.

11.3.9 Motverka användandet av bolag som brottsverktyg

- 133 **Förslag:** Marknaden för bolagsförmedling ska regleras och bolagsmäklare ska omfattas av tillståndsplikt.
- 134 **Bedömning:** Det bör bli enklare att avveckla företag.

11.3.10 Skärpt miljöstraffrätt och insatser mot avfallsbrott

- 135 **Bedömning:** Arbetet med att motverka miljö- och avfallsbrottslighet bör intensifieras.
- 136 **Förslag:** Vidta åtgärder för att förebygga och lagföra miljö- och avfallsbrottslighet, bl.a. vissa förslag som lämnats av Miljöstraffrättsutredningen samt av Naturvårdsverket.

11.3.11 Förändra systemet med personlig assistans

- 137 **Bedömning:** Systemet med personlig assistans bör förändras för att motverka att kriminella och oseriösa aktörer verkar inom systemet. Om förändringar inom nuvarande system inte kan genomföras på ett sätt som framgångsrikt utestänger kriminella och oseriösa aktörer bör strukturen förändras, t.ex. genom att återta driften till att endast ske i offentlig regi.

11.3.12 Samarbete om arbetslivskriminalitet och näringsförbud

- 138 **Bedömning:** Regeringen bör arbeta för att stärka det EU-rättsliga samarbetet kring arbetslivskriminalitet och näringsförbud.

11.3.13 Bättre utvärdering av kriminalpolitiken

- 139 **Bedömning:** Kriminalpolitik bör utvärderas i större omfattning och på ett mer vetenskapligt och metodologiskt stringent sätt, för att möjliggöra lärande och välinformerat beslutsfattande.

Kap. 13 Kommunsektorn

13.3.1 En garantimodell för kommunsektorns finansiering

- 140 **Bedömning:** Statens nuvarande ordning för finansiering av kommunsektorn bidrar till otydlighet och oförutsägbarhet, vilket försämrar förutsättningarna för att kunna bedriva effektiva verksamheter.
- 141 **Förslag:** En statlig garantimodell för kommunsektorns finansiering införs.

13.3.2 Bättre redovisning för förbättrad tydlighet

- 142 **Förslag:** En redovisning av hur förändrade statsbidrag och reformer påverkar kommuner och regioner ska göras i budgetpropositionen.

13.3.3 Metoder för att kunna mäta produktivitetsutvecklingen

- 143** **Bedömning:** Produktivitetmätningar i offentlig sektor bör baseras på prestationsmått som kvalitetsjusteras där så är möjligt.
- 144** **Förslag:** SCB ges i uppdrag att ta fram och utveckla metoder och mått för kvalitetsjusterade produktionsvolym, samt att kontinuerligt hålla dessa mått uppdaterade i tidsserier.

13.3.4 Statsbidragsportal och sektorsbidrag

- 145** **Förslag:** En statsbidragsportal för samtliga riktade statsbidrag tas fram, där all information om bidragen samlas och där ansökan, återrapporering samt redovisning sker.
- 146** **Förslag:** Minska antalet riktade statsbidrag genom att de avslutas eller inordnas i sektorsbidrag.

13.3.5 Kommunala bolag och dold mervärdesskatt

- 147** **Förslag:** Tillsätt en utredning i syfte att analysera de kommunala bolagens roll samt ta fram förslag för att garantera insyn, ansvarsutkrävande, sund konkurrens och motverka korruptionsrisker.
- 148** **Förslag:** Schablonersättningsnivåerna till kommuner och regioner för s.k. dold mervärdesskatt sänks.

13.3.6 Beredskap för kommunsammanläggningar och mellankommunal samverkan

- 149** **Förslag:** Regeringen ska ha beredskap att rikta särskilt stöd till kommuner som önskar att gå samman med andra kommuner eller ingå mellankommunal samverkan.

Kap. 14 Administration i offentlig sektor*14.3.1 Minska perspektivträngseln*

- 150** **Bedömning:** De externa kraven och målsättningarna för offentliga organisationer bör minska.
- 151** **Förslag:** Begränsa generella rapporteringskrav i regleringsbrev och myndighetsuppdrag.

14.3.2 Rapportering och uppföljning bör ske mer sällan

- 152** **Bedömning:** Rapportering och uppföljning av efterlevnad av olika typer av lagstiftningar och regelverk bör ske med längre intervaller än i dag.
- 153** **Förslag:** Statskontoret ges i uppdrag att gå igenom samtliga myndigheters regleringsbrev och föreslå utglesning av rapporteringsintervall för uppdrag och återrapporeringskrav.

14.3.3 Se över myndighetsföreskrifters detaljeringsgrad

- 154** **Förslag:** Produktivitetskommissionen har i sitt delbetänkande (SOU 2024:29) lagt en rad förslag för en förbättrad process för regelgivning. De föreslagna åtgärderna skulle bidra till att minska administration också för offentliga organisationer och bör genomföras även av det skälet.
- 155** **Förslag:** Ge ett antal lämpliga myndigheter i uppdrag att gå igenom sina föreskrifter i syfte att minska detaljeringsgraden och därmed administrationen för andra offentliga organisationer.

14.3.4 Begränsa alltför omfattande organisatorisk samverkan

- 156** **Bedömning:** Samverkan bör huvudsakligen begränsas till när ett tydligt skäl identifierats för varför det är nödvändigt och ett tydligt och avgränsat mål formulerats.

14.3.5 Renodla sak- och förvaltningsanslag inom högre utbildning och forskning

- 157** **Förslag:** Bryt ut medel för förvaltning från befintliga anslag för utbildning och forskning genom att inrätta särskilda förvaltningsanslag för universitet och högskolor.

Kap. 15 Offentlig upphandling

15.3.1 Systematisk användning av erfarenheter

- 158** **Bedömning:** Den offentliga sektorn bör i högre grad utnyttja erfarenheter av tidigare leverantörsrelationer vid tilldelning av nya kontrakt.
- 159** **Förslag:** Inför ett system där upphandlande organisationers erfarenhet av olika leverantörer kan registreras i syfte att kunna använda dessa erfarenheter som grund för tilldelning av kontrakt i andra upphandlingar.

15.3.2 Bättre inkösuppgifter

- 160** **Förslag:** Sammanlänkade uppgifter om hela inköpsprocessen och hela inköpsvolymen bör samlas in i syfte att förbättra möjligheterna för analys och utvärdering.
- 161** **Förslag:** Bredda kravet på elektroniska inköp till hela den offentliga sektorn.
- 162** **Förslag:** Etablera en statlig annonsdatabas med en roll likt EU:s gemensamma annonsdatabas Tenders Electronic Daily (TED) men för samtliga upphandlingsannonser i Sverige.

15.3.3 Bättre organisering av inköpsverksamheten

- 163** **Förslag:** Ge uppdrag till statliga myndigheter med en stor inköpsvolym att arbeta med kategoristyrning och inköpsanalyser.

15.3.4 Stärkt nationellt upphandlingsstöd

- 164** **Förslag:** Stärk Upphandlingsmyndighetens upphandlingsstöd.
- 165** **Förslag:** För över Kammarkollegiets uppgift att upphandla samordnade ramavtal och Diggs uppgifter inom området elektronisk inköpsprocess till Upphandlingsmyndigheten.

15.3.5 Färre överprövningar och effektivare handläggning

- 166** **Förslag:** Det bör bli svårare för leverantörer att få upphandlingar överprövade, bl.a. genom införandet av en avgift.
- 167** **Förslag:** Koncentrera upphandlingsmål till färre förvaltningsrätter och kammarrätter.

11.3.6 Förändrade europeiska upphandlingsregler

- 168** **Bedömning:** Upphandlingsreglerna bör förändras så att upphandlande organisationer får större frihet kring hur upphandlingen genomförs, bättre möjligheter för förhandling med potentiella leverantörer och större utrymme för bedömningar baserade på erfarenheter.

Kap. 16 Konkurrens inom välfärdssektorn*16.4.1 Utvärdering och kontinuerlig omreglering*

- 169** **Bedömning:** Kvasimarknader bör regelbundet utvärderas och omregleras i syfte att åtgärda eventuella problem som uppstått. Kapacitet för detta behöver säkerställas. Information som tas fram inom sådant arbete bör delas till allmänheten.

16.4.2 Höga krav för att delta på en kvasimarknad

- 170** **Bedömning:** Det bör generellt ställas höga krav på aktörer för att få delta på en kvasimarknad. Att kraven uppfylls bör säkerställas både genom kontroll vid aktörers inträde och genom löpande tillsyn.

16.4.3 Bygg in fler konkurrensfrämjande mekanismer

- 171** **Bedömning:** Det bör införas fler konkurrensfrämjande mekanismer i kvasimarknader, exempelvis standardval som premierar de bästa aktörerna.

Kap. 17 Hälso- och sjukvård*17.3.1 Stärkt primärvård med tillräcklig resurstilldelning*

- 172** **Bedömning:** Primärvårdens roll bör stärkas och dess resursandel öka genom omfördelning inom vårdsystemet. Patienter bör styras mot primärvård som första vårdnivå.
- 173** **Förslag:** Omställningen till en stärkt primärvård ska följas genom de mått som föreslås i SOU 2018:39, bl.a. andelen utfärdade specialistbevis i allmänmedicin samt primärvårdens andel av de totala sjukvårdskostnaderna.

17.3.2 Kravet på regionerna att tillämpa LOV tas bort

- 174** **Förslag:** Kravet på regionerna att tillämpa lagen (2008:962) om valfrihetssystem som upphandlingsform för primärvård tas bort.

17.3.3 Ersättningssystem och beskrivningssystem

- 175** **Förslag:** Socialstyrelsen ska rikta stöd till vårdens huvudmän när de utformar sina ersättningssystem. Syftet är att skapa en större enhetlighet, främja kontinuitet, motverka förekomsten av oönskade incitament, minska detaljregleringen och fasa ut s.k. lågvärdevård.
- 176** **Förslag:** Socialstyrelsen ska se över hälso- och sjukvårdens beskrivningssystem och förändra dessa för att stimulera en överföring av vård till öppnare vårdformer på lägsta effektiva omhändertagandenivå.

17.3.4 Remisskrav för akutvård på sjukhus

- 177** **Förslag:** Primärvården ges ansvar för brådskande hälso- och sjukvård som inte kräver vård på akutsjukhus. För akuta besök på sjukhus införs remisskrav om inte särskilda skäl föreligger.

17.3.5 Strategiskt ansvar för kompetensförsörjning och vårdinfrastruktur

- 178** **Förslag:** Staten ska ta ett tydligare strategiskt ansvar för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning.
- 179** **Bedömning:** Staten bör bistå huvudmännen med samordning av vårdinfrastrukturplanering.

17.3.6 Skyldigheten att ersätta digital utomlänsvård enligt utomlänstaxan tas bort

- 180** **Förslag:** Regionernas skyldighet att ersätta digital utomlänsvård enligt utomlänstaxan tas bort.

17.3.7 Bättre kontroll över den utförda hälso- och sjukvården

- 181** **Förslag:** Systemet med privatpraktiserande läkare och fysioterapeuter verksamma genom den nationella taxan avslutas.

17.3.8 Finansiering av förskrivningsläkemedel

- 182** **Bedömning:** Statens bidrag för läkemedelsförmåner bör inte inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Det särskilda statsbidraget för läkemedelsförmåner bör kvarstå.

17.3.9 Hälso- och sjukvårdens digitalisering

- 183** **Bedömning:** Staten bör ta ett större ansvar för och tydligare styra centrala delar av vårdens digitalisering.
- 184** **Bedömning:** Välfungerande digitala systemlösningar har potential att minska den tid och de resurser som i dag går till administration.
- 185** **Bedömning:** Hälso- och sjukvårdens data bör i högre utsträckning kunna nyttjas för primär- och sekundäranvändning.

17.3.10 Vikten av prevention

- 186** **Bedömning:** Preventionsinsatser bör stärkas och prioriteras.
- 187** **Förslag:** Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen ges ett gemensamt uppdrag att utforma ett nationellt reformprogram för stärkt egenvård samt beskriva vilken avlastning det skulle kunna innebära för hälso- och sjukvården.

17.3.11 Fasa ut lågvärdevård

- 188** **Förslag:** Lågvärdevård fasas ut genom bättre följsamhet av de nationella riktlinjerna. Arbetet med Kloka Kliniska Val intensifieras.